

EL GINJOLER

L'arbre de la música

Cesc Sans

<http://amicarbres.blogspot.com>.

El ginjoler, arbre de la música.

L'ARBRE

El ginjoler (*Ziziphus jujuba*) és un arbre de la família de les ramnàcees. Hom el creu originari de la Xina –on se'n cultiven més de setze varietats– des d'on s'ha estès tant cap a l'Índia com per tot el Mediterrani. Segons les zones pren un caràcter arbustiu, però pot arribar fins als deu metres d'alçada. Al nostre país, si bé actualment el podem considerar escàs i de creixement lent, té un hàbitat força extens, car el podem trobar des del Rosselló al Baix Segura, i des del Cinca a Menorca.

Té un tronc irregular, amb una escorça molt clivellada i les branques cobertes d'espines. És caducifoli, i les seves fulles, d'un color verd intens, no acostumen a superar els sis centímetres. Són oval-lanceolades amb el marge finament dentat. Les flors, que apareixen de manera primerenca a l'abril i fins al mes de juliol, són petites i poc

atractives. El fruit del ginjoler és el gínjol, una drupa comestible de forma el·lipsoidal i un sol pinyol, amb una aparença similar a l'oliva i un sabor proper a la poma àcida. Es cull entre finals de setembre i principis d'octubre, quan ha agafat un color marronós. Són rics en sucres i sobretot en vitamina C –fins a sis vegades més que una taronja– i té nombroses aplicacions gastronòmiques. A moltes zones del país es menja només cru, però el seu ús pot ser molt més extens. Podem utilitzar-lo com a substitut de la poma en rostits i amanides. També podem aconseguir gínjols dessecats en molts supermercats xinesos, que generalment el comercialitzen amb el nom de dàtil xinès, i fer-lo servir com si fos una pruna. D'altra banda, en alguns països se n'elaboren destil·lats, com el *broddo de giugiolle* d'Arquà Petrarca (Vèneto, Itàlia), on també se'n fan melmelades. Al Marroc, com a molts països del Nord d'Àfrica i l'Orient Mitjà, se n'elabora una mel molt apreciada, i

a la Xina i Corea se n'elaboren una nombrosa varietat de tes.

Hom li atribueix algunes propietats medicinals, especialment expectorants i com a remei contra afeccions respiratòries, faringitis o traqueïtis. La medicina tradicional xinesa i coreana el recomana per alleugerir l'estrès, i també li atribueix funcions isotòniques.

ELS RITUS

El ginjoler té una gran importància ritual tant en el món cristià com en el musulmà. Diverses llegendes provinents ja dels primers cristians –doncs no n'hi ha constància textual, però si algunes aproximacions bíbliques (Jutges 9, 14-15; Mateu 27, 27-29; Joan 19,5)– asseguren que la corona d'espines que cobria el cap de Jesucrist durant la Passió i Crucifixió era feta amb les espinoses branques d'aquest arbre. De fet, aquesta tradició ha fet que la variant israeliano-palestina del ginjoler sigui coneguda tècnicament com a *ziziphus spinachristi*.

D'altra banda, l'Alcorà sí que en parla específicament (LIII: 13-18 i LVI: 28-32). El profeta Mahoma va tenir unes revelacions vora el ginjoler que marca el límit del conegut, doncs, segons el llibre sagrat, més enllà només hi ha Déu. Aquests episodis han donat peu a diverses tradicions que li donen a l'arbre el caràcter de «sagrat»: porta bona sort dormir a la seva ombra, i és un bon auguri que un recent nascut n'agafi un branquilló a les seves mans. En diversos països islàmics s'usa un

beuratge preparat a base de fulles de ginjoler per espantar el dimoni i fer rituals d'exorcismes.

L'ART I LA MÚSICA

Si fins ara hem conegut l'arbre, el fruit i les seves utilitats, és hora de parlar de la fusta. Segons la seva procedència pot tenir diversos tons, que van des del marró fins a diverses gammes de vermells. Ocasionalment podem veure com se n'utilitza la part exterior, de color groc blat, molt tova i per tant menystinguda. És una fusta molt apta per ser tornejada i treballada, ja que el seu gra és ben fi i, per tant, presenta uns bons acabats que són essencials en la producció d'harmònics a l'hora de tocar l'instrument.

El seu ús el podem considerar més que mil·lenari, ja que el Museu del Louvre conserva una estàtua d'home tallada en ginjoler de l'Egipte faraònic, possiblement de la V o VI dinastia (al voltant del 2.300 a.C.). Per a nosaltres, però, l'ús més notable és la secular predilecció d'aquesta essència per la fabricació d'instruments de vent-fusta, especialment els que ara etiquetaríem com a ètnics, encara que no exclusivament, ja que Josep Borràs ha catalogat un baixó anònim del segle XVII del Museu de la Música de Barcelona probablement construït amb fusta de ginjoler. La mateixa institució conserva una singular xirimia –segurament de la mateixa època– que tant podia ser usada en l'àmbit popular com en el culte, bellament tornejada i tallada també en ginjoler. Podríem aventurar que la dada més antiga d'un instrument construït en aquesta fusta ens la dóna l'inventari dels béns del mallorquí Andreu Catany, al que li consten com a propietats el 9 d'agost de 1433 «dues cornamuses de fust de Tortosa». Aquest «fust» podria ser ben bé ginjoler, ja que avui en dia en aquesta zona que forma la desembocadura de l'Ebre els ginjolers hi són prou abundants i de bona qualitat. Ja al segle XVIII podem assegurar que la totalitat de

XAVIER ORRIOLS

Instruments fets amb fusta de ginjoler.

les cornamuses conservades i catalogades d'aquesta època, la majoria elaborades a Barcelona per les nissagues de constructors Padrosa i Viñolas, són fetes en la seva totalitat d'aquest arbre. Del segle XIX també en tenim exemples, però el ginjoler és sovint desplaçat per arbres fruiters o, particularment en les cornamuses rosselloneses, per boix. Si bé la gralla seca més antiga que coneixem, sortida del taller Viñolas i conservada a Alcover (Alt Camp) és probablement de boix, la majoria de les gralles construïdes durant el segle XIX són de ginjoler, a més de ser argollades amb plata treballada i cadena, fet que els dóna una total homogeneïtat entre els diferents models. La irrupció de les gralles de claus coincideix amb els primers usos de fustes exòtiques, i tant les podem trobar construïdes amb granadillo com amb ginjoler. També són d'aquesta fusta algunes de les dolçaines que sortiren el segle XIX del taller del cèlebre Tio Calavera de Sogorb, i que eren tocades tant al País Valencià com a certes zones d'Aragó. També en trobem d'altres models construïts més al sud, a la zona de l'alcoià. A Mallorca també s'hi construeixen fins al segle XIX les xeremies i els flabiols –també els flabiols secs del Principat– encara que ben aviat es posen de moda les fustes exòtiques, espe-

cialment el granadillo, que acaben substituint les essències autòctones. Per acabar l'enumeració dels instruments de ginjoler, cal dir que encara avui és pràcticament inconcebible que un tible o una tenora no siguin d'aquesta fusta, ja que els aporta la seva especial sonoritat.

Per acabar, i a tall de curiositat, voldríem remarcar que a l'altre extrem del món, també s'utilitza el ginjoler per fer instruments. A Corea és habitual utilitzar aquesta fusta per construir el *taepyeongso*, un oboè d'ús popular similar –tan organològicament com en usos– a la gralla.

...i que sigueu més eixerits que un gínjol!

Algunes curiositats al voltant del gínjol i el ginjoler que es poden trobar a la xarxa:

www.alilimorocco.com aquesta botiga de productes marroquins establerta als Estats Units comercialitza una apreciada mel de flor de ginjoler.

www.drinkjujube.com l'espai a la xarxa de BAZI, una beguda isotònica australiana elaborada a base de gínjols.

www.rosarycatalog.com en aquesta botiga d'art cristià s'hi poden adquirir rosaris tallats en fusta de ginjoler.